

LLENGUA ESCRITA I ESTUDIS UNIVERSITARIS A LLEIDA*

M. SAGRARI FERNÁNDEZ I CAÑABATE
Agramunt

El canvi de codi lingüístic fou una de les preocupacions de la Sociolingüística cap als anys seixanta. Es pretén mostrar en aquest article la importància del canvi lingüístic en el desenvolupament que ha sofert la ciutat de Lleida. Aquesta ciutat desenvolupà un creixement cultural (sobretot en els últims anys), i té com a detonant d'aquest creixement els estudis universitaris.

Durant el curs 1987-88 vam portar a terme un estudi macrosociolingüístic a partir d'una enquesta que van respondre uns 600 estudiants de Lleida, fet que suposa un 10% del total de la població universitària d'aquesta ciutat. El mètode emprat va ser l'aleatori simple. L'enquesta es va realitzar en tots i cadascun dels centres universitaris: Agrònoms, Dret, Empresarials, Filologia, Història, I.N.E.F., Infermeria, Informació i Turisme, Magisteri, Medicina i Treball Social. Després de la recerca de la informació i de l'anàlisi estadística, hom es va trobar amb la taula (apèndix, graf. 1) sobre la llengua escrita dels universitaris de Lleida.

El primer resultat que interessa destacar és el de la llengua escrita habitualment. Les xifres d'aquesta anàlisi estadística foren: 50,7% escriuen en català, 34,2% en castellà, 13,5% en ambdues llengües, 1,3% en altres llengües i 0,2% no va respondre. En veure això, s'observa que més de la meitat dels universitaris escriuen generalment en català.

Si se centra ara l'anàlisi en la llengua escrita quan la classe és explicada en català, s'observa que les xifres varien: 70% escriu en català, 28,5% en castellà, 1,3% en ambdues llengües i 0,2% no contesta. És destacable l'augment que ha experimentat l'escriptura en català. Això pot explicar-se per la facilitat d'escriure en la mateixa llengua en què es rep la classe. Tot i que cal remarcar que un 28,5%, per molt que rebí la classe en català, continua escrivint en castellà. Hi ha a més l'1,2% que usa alternativament ambdues llengües, cosa que mostra una diferència respecte el 13,5% que escrivia habitualment els seus apunts tant en català com en castellà.

* El present article és el resum d'un treball més ampli titulat *Llengua escrita dels universitaris de Lleida. Incidència del bagatge cultural*, realitzat durant els anys 1987-1988. Va ser gestat per M. Dolors Añón i Folch, M. José Arellano i Pena i per mi mateixa, i es va prendre com a àmbit els estudis universitaris de Lleida.

Si hom passa a comentar la llengua escrita dels informants en les classes impartides en castellà, es veu que les xifres canvien. Hom es troba quasi amb una inversió dels resultats. Les xifres són: 21,8% en català, 74,6% en castellà, 8,2% en català i castellà indistintament, 0,2% en altres llengües i 0,2% no va respondre la qüestió. Es veu que els resultats, altre cop, es dedueixen de la facilitat d'escriure en la llengua en què explica el professor. Però és destacable que ara un 21,8% -i abans un 28,5%-continua mantenint la lleialtat lingüística ("language loyalty"), malgrat que l'explicació del professor en determinada llengua no coincideixi amb la seva.

Les traduccions de llengües estrangeres també van ser objecte d'estudi. S'observa que un 33% les escriu habitualment en català, un 28,3% en castellà, un 17,4% en ambdues llengües, un 0,2% en altres llengües i un 21% no en fa. Hom no observa cap predilecció per una llengua determinada, tot i que cal destacar un 21% que no en fa i, per tant, no opta per una llengua en concret.

En observar la variable *Llengua dels treballs de curs*, es va contemplar des de dues perspectives: d'una banda, si hi ha el desig del professor que es facin en determinada llengua (havent-hi, per tant, un control explícit sobre la llengua) i d'altra banda, si hi ha opcionalitat en el moment d'escriure'ls. Si hi ha el control explícit en els exàmens, s'obtenen els següents resultats: 31,3% en català, 32,8% en castellà, 34,4% en ambdues llengües i 1,3% en altres llengües (diferents del català i el castellà). Es veu, aleshores, un cert equilibri en els resultats. D'altra banda, si escriure els exàmens no ve determinat per una obligació imposada pel professor, s'observa els següents resultats: 54,7% en català, 39,9% en castellà, 5% en ambdues llengües i 0,3% en altres. Els resultats s'assemblen als donats pels informants de la variable *Llengua habitual dels apunts*. Se suposa que es tendeix a escriure els exàmens en la mateixa llengua en què s'han pres els apunts. I els resultats, al mateix temps, disten bastant de quan hi ha obligació.

Després de comentar la llengua emprada en les diferents manifestacions escrites dels informants, es va intentar esbrinar si aquesta ve donada per alguna o algunes correlacions culturals, socials, etc. Per fer aquesta interpretació, hom es va basar en unes hipòtesis i es va proposar verificar-les.

La primera correlació contemplava la variable *Procedència geogràfica dels pares* i la relació amb la variable *Llengua escrita dels apunts*. Es va observar que no es verificava totalment. Les desproporcions existents entre un 67,7% que té pares catalans i un 50,7% que escriu habitualment en català, i entre un 18,3% que té els pares de fora dels Països Catalans i un 34,2% que escriu habitualment en castellà són molt remarcables.

I la desproporció és encara més gran en l'altra variable, *Llengua de l'àmbit familiar*, que es relacionava amb aquesta primera correlació. Es constata que un 74% té com a llengua familiar el català, però només un 50,7% escriu en aquesta llengua; mentre que un 20,8% té com a llengua familiar el castellà i l'ús d'aquesta llengua en l'escriptura és d'un 34,2%.

En definitiva, no hi ha relació directa entre tenir pares catalans, conviure en un àmbit familiar catalanoparlant i escriure els apunts en català, perquè n'hi ha molts més que tenen un àmbit familiar català i no escriuen en aquesta llengua (*vid.* Taula de

conclusions, apèndix). S'observa que tampoc hi ha una relació directa entre escriure en castellà i conviure en un àmbit castellanoparlant; pot ser que els que conviuen en aquest àmbit escriguin en castellà, però altres també escriuen en aquesta llengua tot i tenir un context social no castellà.

La segona correlació contemplava les variables *Context social* i *Llengua escrita dels apunts*; i es veu que no es verificava de forma contundent. La variable *Context social* es va dividir en diferents subvariables: *Ambit de relació* i *Relacions interpersonals*. Aquesta variable es va relacionar amb les altres variables *Procedència geogràfica dels pares* i *Llengua de l'àmbit familiar*. De la relació d'aquestes variables s'observaren desproporcions remarcables. Així es contemplava desproporció entre un 79,5% d'informants que viu en barris catalans i un 50,7% que escriu habitualment en català, així com la desproporció entre un 12,2% que viu en un barri castellanoparlant i un 34,2% que escriu generalment en castellà.

Aquestes desproporcions també es constaten quan es relaciona la variable *Relacions interpersonals* amb la variable *Llengua escrita*: en un 85,4% els seus amics són majoritàriament catalanoparlants, i solament un 50,7% escriu en català; i un 8,9% té amics majoritàriament castellans i un nombre més elevat, un 34,2%, usa el castellà com a llengua de l'escriptura.

En resum, viure en un barri catalanoparlant no comporta necessàriament escriure en català. Molts dels que viuen en barris catalanoparlants i tenen amics catalanoparlants no escriuen en aquesta llengua. I viure en un barri castellanoparlant i tenir amics castellanoparlants pot portar a escriure en castellà; però també moltes altres raons poden portar a fer-ho, perquè hi ha molts més informants que escriuen en castellà respecte als que viuen en barris castellanoparlants i/o tenen amics castellanoparlants.

La tercera correlació relacionava la variable *Les hores d'escolarització*¹ en cada llengua i la variable *Llengua escrita dels apunts*. Es va veure que considerant aquesta correlació individualment no es confirmava la hipòtesi. Això és degut al fet que un percentatge molt elevat dels informants -un 73,3%- ha rebut més hores d'ensenyament en castellà, mentre que menys de la meitat d'informants -un 34,2%- escriuen en aquesta llengua.

Però sí que pot arribar a confirmar-se la correlació si es relaciona amb altres variables, on hi ha una significant desproporció entre els que escriuen en català -50,7%- i els que conviuen en àmbits catalanoparlants -un 79,5%-.

És evident que l'ensenyament majoritàriament en castellà -75,3%- compensa o explica que molts dels que tenen pares catalans i viuen en contextos socials catalanoparlants no escriguin en català.

La quarta correlació contemplava la variable *Lleialtat lingüística* amb la variable *Llengua escrita dels apunts*, i s'observa que es verificava totalment. Alguna motivació per a escriure en determinada llengua és present en la majoria dels informants -un 75,3%-; i d'aquests informants un 39,1% ho fa perquè és la llengua del país, un 31% dona com a motiu la millor comprensió i expressió que té en una

¹ Les hores d'escolarització fan referència a les hores de classe en una determinada llengua en els cursos de primera etapa d'E.G.B.

certa llengua, un 4,9% diu que ho fa així perquè és la seva llengua materna, i un 0,3% addueix altres motius.

Es diu que la correlació es verificava parcialment perquè un 50,7% escriu en català i un 39,1% ho fa perquè és la llengua del país. Es veu que els percentatges s'apropen bastant. És a dir, ser conscient que el català és la llengua pròpia pot portar en molts casos a escriure en aquesta llengua.

És significatiu també que un 24,7% no addueix cap motiu per escriure en una llengua, aquesta manca de motivació explícita i conscient es podria relacionar amb el 13,5% que escriu habitualment tant en català com en castellà.

En altres informants, més que una conscienciació lingüística, hi ha una motivació pràctica: escriuen en una determinada llengua perquè s'expressen amb més fluïdesa.

La cinquena correlació relacionava la variable *Carrera Universitària* amb la *Llengua escrita dels apunts*, i es veu que es verificava totalment sols en la carrera de Filologia. Aquesta carrera, a diferència de la resta, versa sobre l'estudi de la llengua i, en tenir la llengua com a vehicular i com a referent, hi ha una motivació conscient per triar una o una altra llengua. La llengua ha esdevingut objecte d'estudi (metallenguatge). A Filologia catalana la xifra fou d'un 93,3% que escriu en català, a Filologia hispànica d'un 80% que escriu habitualment en castellà, a Filologia francesa d'un 75% que escriu en francès i a Filologia anglesa d'un 40% en anglès.

També hi ha d'altres carreres amb una tendència a escriure en català, com Magisteri -86,4%-, Treball Social -77,3%-, Empresarials -66,7%-, les quals superen la mitjana del 50,7% de la variable *Llengua escrita dels apunts*. Aquest percentatge d'escriptura en català anirà variant a la resta de carreres (apèndix, gràf. 2).

La sisena correlació relacionava la variable *Control explícit sobre la llengua dels exàmens* i la de la *Tria de la llengua escrita* amb la de la *Llengua escrita dels apunts*. En contemplar la variable *Control explícit sobre la llengua dels exàmens* i la variable *Llengua escrita*, es va veure que no es verificava completament. Es fa tal afirmació car la coerció social d'escriure els exàmens en català no porta a usar aquesta llengua en els apunts. Hom pot observar que un 31,3% escriu obligatòriament els exàmens en català, mentre que un 50,7% escriu els seus apunts habitualment en aquesta llengua.

En el punt on es podria verificar la correlació és en l'obligació d'escriure els exàmens en castellà -32,8%- en relació a la llengua dels apunts escrits també en castellà -34,2%-. L'altre punt on es confirmava totalment la correlació és en l'escriptura d'exàmens en altres llengües; aquí sí que el control explícit sobre la llengua dels exàmens porta a escriure en aquesta llengua els apunts -amb un 1,3%-.

D'altra banda, en el cas de no haver-hi cap mena d'obligació d'escriure els exàmens en certa llengua, els informants opten per solucions semblants a les obtingudes en la variable *Llengua habitual dels apunts*.

En conclusió, l'obligatorietat d'una llengua en l'escriptura d'exàmens només influeix en certs casos sobre la llengua dels apunts; i quan aquesta obligació desapareix els informants tendeixen a usar la mateixa llengua que en els apunts.

La setena correlació relacionava la variable *Llengua col.loquial* amb la variable *Llengua habitual dels apunts*. S'observa que mentre un 77,8% parla habitualment en català, solament un 50,7% escriu en català els apunts; i mentre que només un 16,1% parla normalment en castellà, un 34,2% pren els seus apunts en aquesta llengua. És a dir, parlar català no porta necessàriament a escriure en aquesta llengua. I, a més, que algú escrigui en castellà, no implica que l'informant sols parli aquesta llengua car potser no emprí el castellà com a llengua col.loquial.

L'anàlisi individual de cada correlació duu a diferents resultats. La majoria de correlacions no es confirmaven en tots els casos; és a dir, cada variable aïllada no significava res, però en conjunt tenen un sentit (totes les correlacions hom pot corroborar-les en la taula de conclusions, apèndix).

Malgrat que aïlladament les hipòtesis no es compleixin (almenys totalment), si les considerem en conjunt es veu que les correlacions són certes. La desproporció entre la gent que tenia pares catalans -67,6%-, que té com a llengua familiar el català -74%-, i escrivia els apunts en aquesta llengua -50,7%-, es compensa perquè l'ensenyament que ha rebut en aquesta llengua és tan sols d'un 17,8%. Una altra possible explicació d'aquests resultats és la tendència al canvi lingüístic, degut a les condicions del context social que afavoreixen lleugerament aquest canvi. D'aquesta manera el context social català accentua l'ús del català entre els castellanoparlants, tot i que no s'afavoreix d'igual manera en certs àmbits. Val a dir que les tendències al canvi són resultat, en major grau, de les llengües apreses a les escoles.

També cal destacar la inversió de pautes en l'ús de llengües entre els informants. La majoria ha rebut l'ensenyament primari en castellà -75,3%-, i ara hi ha una tendència a usar més el català -50,7%-, com a llengua escrita. Les raons que poden explicar aquest índex d'inversió de normes poden ser degudes al creixement biològic (que altera les pautes d'ús) i al suport de la llengua col.loquial (que l'afecta indirectament).

Hom es troba a més una variable lliure en l'obligatorietat d'ús d'una determinada llengua en els exàmens. Aquesta variable és una llei de rang superior, que afecta directament la llengua de l'escriptura car hi ha un control explícit sobre la llengua.

Cal remarcar el fet que la lleialtat lingüística també accentuarà la inversió de les pautes d'ús lingüístic en l'escriptura.

Respecte a la variable de les carreres universitàries, cal esmentar que no són significatius els resultats obtinguts a Filologia. Això és degut al fet que l'ús de l'idioma com a vehicular i com a referent comporta una motivació conscient i/o explícita d'utilització de certa llengua. Per tant, no seran remarcables els resultats per les relacions que tenen amb el context on es donen.

Com a cloenda, val a dir que la correlació *Llengua familiar* i *Llengua col.loquial* mostra el manteniment del català com a llengua col.loquial amb un percentatge elevat -77,8%-, entre els universitaris de Lleida.

També és destacable la complexitat dels factors que actuen aturant o accelerant el canvi de codi lingüístic a diversos nivells (familiar, col.loquial, escrit). L'estudi del

canvi de codi lingüístic a la ciutat de Lleida, però, té una tradició recent que serà important per al desenvolupament lingüístic de la ciutat.

Apèndix

	Català		Castellà		Cat/Cast		Altres		No en fa	
	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%	Núm.	%
Llengua habitual dels apunts	302	50,7	204	34,2	81	13,5	8	1,3	1	0,2
Classe donada en català	418	70,1	170	28,5	7	1,2			1	0,2
Classe donada en castellà	130	21,8	445	74,6	19	3,2	1	0,2	1	0,2
Traduccions llengua estrangera	197	33,0	169	28,3	104	17,4	1	0,2	125	21,0
Obligatorietat llengua exàmens	187	31,3	196	32,8	205	34,4	8	1,3		
Llengua treballs de curs	230	38,6	206	34,5	152	25,5	7	1,2	1	0,2
Tria llengua exàmens	326	54,7	252	39,9	75	5,0	3	0,3		

Gràfic 1. Llengua escrita pels universitaris de Lleida

Carrera	Català (%)	Castellà (%)
Filologia (primer curs)	53,8	
Filologia catalana	93,3	
Filologia hispànica		80,0
Dret		46,8
Medicina		46,5
Agrònoms		43,7
Magisteri	84,4	
Treball Social	77,3	
Empresarials	66,6	
Informació i Turisme	66,6	
Història	58,1	
I.N.E.F.	51,2	
Infermeria	41,2	

Gràfic 2. Carreres universitàries i % de llengua escrita

Facultat/Escola/Secció	Sí		No	
	Núm.	%	Núm.	%
I.N.E.F.	7	17,0	34	83,0
Agrònoms	17	15,2	95	84,8
Infermeria	4	23,5	13	76,5
Informació i Turisme	4	19,0	17	81,0
Medicina	2	4,7	41	95,3
Història	3	7,0	40	93,0
Graduat Social	7	31,8	15	68,2
Empresarials	3	8,3	33	91,7
Filologia (primer curs)	2	15,4	11	84,6
Filologia catalana	2	13,3	13	86,7
Filologia hispànica			4	100,0
Filologia francesa	1	25,0	3	75,0
Filologia anglesa	1	10,0	9	90,0
Dret	15	10,6	126	89,4
Magisteri	12	18,2	54	81,8

Gràfic 3. Tot l'ensenyament en català?

	Català (%)	Castellà (%)	Cat/Cast (%)	Altres (%)	No en fa (%)
Llengua habitual dels apunts	50,7	34,2	13,5	1,3	0,2
Procedència dels pares	67,6	18,3	14,1		
Llengua familiar	74,0	20,8	4,5	0,7	
Barri catalanoparlant?	79,5	12,2	8,2		
Amics catalanoparlants?	85,4	8,9	5,7		
Hores a l'ensenyament	17,8	75,3	6,9		
Obligatoriitat llengua exàmens	31,3	32,8	34,4	1,3	
Tria en la llengua exàmens	54,7	39,9	5,0	0,3	
Llengua parlada	77,8	16,1	5,5	0,3	0,2

Taula de conclusions

M. Sagrari Fernández i Cañabate
 Avda. Agustí Ros, 36-E
 E-25310 Agramunt

BIBLIOGRAFIA

- BASTARDAS BOADA, A. (1986): *Bilingüització de la segona generació immigrant: realitat i factors del procés a Vilafranca del Penedès*, a: *Treballs de Sociolingüística Catalana* 6(1986), pp. 131-134.
- BISQUERRA, R.; et al. (1983): *Estadística Psicopedagògica*, Barcelona:P.P.U.
- CASAMIGLIA, H.; TUSÓN, E. (1980): *Us i alternança de llengües en grups de joves d'un barri de Barcelona: Sant Andreu del Palomar*, a: *Treballs de Sociolingüística Catalana* 3(1980), pp. 11-82.
- MIER, J. Z. (1986): *Estudi sociolingüístic de certs aspectes de la llengua catalana*, a: *Treballs de Sociolingüística Catalana* 6(1986), pp. 131-134.
- TURELL, T. (1979): *Estudi sobre la diglòssia entre els grups professionals a Barcelona*, a: *Treballs de Sociolingüística Catalana* 2(1979), pp. 135-158.
- (1982): *El comportament, les actituds i la competència lingüística dels treballadors dins l'empresa*, a: *Treballs de Sociolingüística Catalana* 4(1982), pp. 7-31.
- (1982): *Elements per la recerca sociolingüística a Catalunya*, Barcelona:Edicions 62.
- VALLVERDU, F. (1973): *El fet lingüístic com a fet social*, Barcelona:Edicions 62⁵1984.
- VILADOT, M. A. (1982): *El bilingüisme a Catalunya. Investigació i Psicologia*, Barcelona:Laia.

RESUM

El canvi de codi lingüístic té una importància cabdal en l'estudi sociolingüístic. En la població universitària de Lleida també s'ha constatat que hi ha hagut una tendència cap al canvi de codi lingüístic, en part afavorida per les condicions del context social. En aquest article s'estudia la variable *Llengua habitual dels apunts* i es relaciona amb altres variables com *Procedència geogràfica dels pares*, *Context social*, *Lleialtat lingüística*, *Carrera universitària*, *Control explícit sobre la llengua dels exàmens* i *Llengua Col.loquial*.

SUMMARY

Written language in university studies in Lleida

Changes in language codes is a vital aspect of sociolinguistic research. The author has noticed such a change among the university students of Lleida, partly accountable to their social environment. This paper is a study of the variable *the habitual language of notetaking* and how it is related to other variables such as *where are the students' parents from*, *what is their social context?* *Which language are they loyal to?* *What degrees are they taking?* *what is their explicit command of the language of their examinations?* and *what are the characteristics of their colloquial speech?*